

LA MILÍCIA NACIONAL DE REUS. UNA FORÇA CIUTADANA (I)

DEL ORIGENS A LA LEGALITZACIÓ

Tal com el seu nom indica, la milícia nacional o ciutadana és una força sortida del poble per defensar-ne les llibertats.

El nom de milícia fou adoptat per la majoria de països d'Europa en crear aquestes forces populars. A Estats Units s'anomenà Milícia la força pública composta de ciutadans armats. A Anglaterra també es donà a aquesta força el nom de milici local, però en aquest país la milícia s'instituí amb més restriccions que a França. Distingien la milícia obligada, de la qual disposa l'Estat en temps de guerra, i la voluntària, que té unes atribucions particulars. A França, origen més llunyà d'aquestes forces, s'anomenà milícia el conjunt de ciutadans actius, és a dir, contribuents, i responia a l'ideal de soldat-ciudadà que tant havien anunciat els filòsofs il·lustrats i que havien tingut la seva plasmació en la milícia parisina del 1789, origen de la Guàrdia Nacional francesa. El nom d'urbana queda justificat en principi per ser una força eminentment ciutadana. Només quan s'amplià el nombre de milicians i aquestes es distribuïren per tota la geografia espanyola, va prendre el nom de Nacional¹.

La milícia no té com a origen cap ordre o reglament. Es deu únicament a la decisió amb què voluntàriament els components s'hi inscrivien. Això ha fet que aquests cossos s'improvisessin davant la imminència d'un desordre intern o una intervenció exterior, però sempre combateren per la defensa i llibertat de les ciutats o nacions què pertanyien.

1. *Diario de Cortes (Estamento de Procuradores)*. Any 1834-35, n.º 76 V.I. p. 682.

La milícia, doncs, es troba constantment en el fet que el poble fa ús de les armes per salvar les seves llibertats. Entesa així, la milícia té els seus orígens molt llunyans.

Es troba ja en les primeres ciutats vivint sota la protecció dels privilegis municipals en els diferents regnes en què està dividida la Península Ibèrica durant l'Edat Mitjana. A la Corona d'Aragó, el més lliure dels regnes del futur Estat Espanyol, el poble tenia privilegis i s'asseia en els escons de les Corts. Això vol dir que els seus drets de representació i petició eren respectats, i, si alguna vegada eren trepitjats, el poble s'aixecava en armes, defensant les seves llibertats sota la bandera de la milícia popular.

D'aquesta força del poble se serviren els Reis Catòlics per imposar-se als nobles i alt clergat. Isabel i Ferran reconstituïren la «Santa Hermandad» i donaren franqueses a la milícia de les ciutats, l'organitzaren i crearen amb ella un exèrcit que ràpidament va passar a ser permanent. Més tard, van prendre el nom de «Tercios» i durant els regnats de Carles I i de Felip II ja actuava fora de la Península. Naturalment els seus components no tenien altra professió que la militar i conseqüentment s'apartaren d'aquella antiga milícia nascuda espontània i lliure sense altra recompensa que la defensa dels seus drets i llibertats.

Amb aquests dos reis morien els privilegis i les llibertats de Castella i d'Aragó. Als del primer amb l'alçament i posterior sufocació a Villalar, els segons pocs anys després a Saragossa². A partir d'aquí ja no es trobarien més les milícies en els regnes de la Casa d'Àustria.

Després de l'adveniment dels Borbons amb Felip V rebrotà de nou la milícia popular sota el nom de «Guàrdia Cívica» i «Milícies provincials». No obstant això, pel seu esperit i ideologia estava molt lluny d'aquelles tretes del poble que defensaven els seus drets.

La primera era un cos civil sense organització ni objectiu i on només s'admetien certes persones; la segona era un regiment de soldats pagats, escollits de dins el poble per lleves sense cap intervenció dels ajuntaments. Les seves intervencions van ser poques, però, pel fet de pertanyer a la «provincia» on prestaren el servei, les acompliren amb dignitat, i alguns historiadors hi han vist el pas intermedi entre les antigues milícies populars i la moderna Milícia Nacional.

2. J. RUIZ DE MORALES, *Historia de la Milicia Nacional*, Madrid, Ed. Prats y Ruiz, 1858, p. 28.

3. J. CARRERA PUJAL, *Historia Política de Cataluña en el siglo XIX*, Barna., ed. Alpha, V.III, pp. 30 y ss.

Per Carrera Pujal l'origen de la nova milícia cal cercar-lo en els collegis, gremis i altres classes de ciutadans que el 1793 prestaren servei d'armes en la que fou considerada pels catalans com «la guerra gran» i que despertà en el poble un sentiment patriòtic fins al punt que els habitants de totes les classes socials del Principat es llançaren amb entusiasme i ímpetu a recobrar aquells trossos de terra catalana que per tractats anteriors pertanyien a França, però que seguien unides per nombrosos vincles sentimentals al Principat³.

LA GUERRA GRAN

Influència a Catalunya

La repercussió que va tenir a Catalunya la revolució francesa fou important. Per una banda, la idea dels francesos d'establir al Principat una base d'actuació dins de la Península, al costat del País Basc, els portarà a la introducció furtiva de llibres i d'agents de propaganda revolucionària que sembraren entre els catalans sentiments de llibertat fins aleshores dormits. Per altra banda, la presència de molts emigrats del país veí escampats per tot el territori, especialment a les ciutats principals, va fer que els catalans visquessin molt de prop els esdeveniments revolucionaris i les conseqüències derivades d'aquests⁴.

No obstant, es formà al Principat un corrent d'opinió contrari als principis revolucionaris francesos, que determinà un entusiasme fervorós dels catalans per recolzar l'Estat espanyol quan s'inicià la guerra contra la República francesa.

Això ho demostra la forma massiva com el poble català es llança a la guerra política-religiosa.

A Barcelona s'obrí l'allistament. Es formà, per aquest motiu, una junta de comissionats de l'ajuntament, de la noblesa i de la religió de Sant Joan, del comerç, dels gremis i fabricants⁵. S'acordà elevar un memorial al rei expressant-li «... la decisió de formar un cos de 800 voluntaris catalans vestits, armats i mantinguts a despeses de la ciutat i de prendre les armes per a la custòdia i defensa de la plaça a fi que la guarnició pugui ser emprada per altres operacions»⁶. L'entusiasme es mantingué en tot el territori i arribà a totes les classes socials; «els

4. J. MERCADER, *Els capitans generals (Segle XVIII)*, Barna., ed. Teide, 1957, pp. 153 y ss.

5. F. SOLDEVILA, *Història de Catalunya*, Barna., ed. Alpha, 1962, p. 1242.

6. *Ibidem*, p. 1244.

qui no podien allistar-s'hi ofereixen compensacions pecuniàries. Hi ha invàlids i malalts que ensenyen la instrucció, metges que visiten gratuïtament, la fabricació d'armes municions i vestuari comença a gran escala»⁷.

El pensament inspirador d'aquesta lluita continuava sent el d'una guerra santa, i la principal finalitat consistia a venjar Déu, que havia estat destronat del territori francès. Però al costat d'això, caldria expressar també l'aspecte desastrós que a la indústria catalana produïen els productes francesos d'entrada fraudulenta, així com les malifetes motivades per un exèrcit d'ocupació. Amb tot, aquesta guerra fou positiva per als catalans. «Després de tot, calgué donar als catalans llurs armes, ressuscitar els sometents, i fiar-los la custòdia del nostre solar... Allò que no es volgué fer el 1793 per atacar guanyant, calgué realitzar-ho a fortiori el 1795 per disminuir les pèrdues d'una defensiva desesperada»⁸.

Així, doncs, ens trobem que en 1794 els ajuntaments intervenen amb autoritat en la formació de cossos militars-populars. Aquesta primera milícia estava subjecta a la voluntat del rei i amb la sola finalitat de guarnir les poblacions a què es veia obligat el govern a deixar sense tropes, per tal d'enviar aquestes a campanya.

De la seva formació es desprèn que el govern central temia aquesta força popular i se l'havia armat només per necessitat. Era una concessió del rei, car aquest podia desorganitzar-la en el moment que cregués oportú. No obstant, s'havia armat una milícia urbana amb bandera pròpia, amb caps i oficials elegits per ells i amb una organització especial. Això va tenir major importància del que el govern va pensar.

La diferència entre aquella milícia urbana de 1794 i la nacional de 1835 residia en el fet que la primera no era una institució política i el seu objectiu era solament el de cobrir el servei de guarnició. Però, per primera vegada, el poble compregué que se'l cridava perquè era necessari, va tenir consciència de la seva importància i del seu poder. El primer pas per a la conquesta de la seva sobirania estava donat⁹.

7. «Catalunya en temps de la Revolució Francesa». Anuari de L'I. d'E. C., 1.911-12, citat per F. SOLDEVILA, *Història de Catalunya*; J. MERCADER, *Op. cit.*, p. 156; *El Vapor*, año II, n.º 48, 22.4.1834.

8. OLIVER, citat per F. SOLDEVILA, *Història de Catalunya*, *Op. cit.*, p. 1.242.

9. J. RUIZ DE MORALES, *Op. cit.*, p. 30.

Repercussió a Reus

Reus no fou indiferent a la «guerra gran» i els gremis i comerciants així com algunes famílies importants, amb l'auxili d'una part de la població, s'unia a la resta del Principat a la lluita. Aquell entusiasme que es donà a Barcelona es repetí a Reus on l'ajuntament va haver de rebutjar molts voluntaris per falta d'armes i de vestits¹⁰.

En concret Reus envià a l'exèrcit del Principat vuitanta-vuit reclutes voluntaris el dia 23 de juliol del 1793. Gratificà a cada un d'ells amb sis-cents rals i va vestir a d'altres trenta per tal de servir a la marina. Va aportar també vuitanta-vuit muls per als treballs de l'exèrcit del Rosselló. Això li costà a Reus quaranta-quatre mil cinc-cents rals i vint-i-quatre mil més en accions del Banc¹¹. L'Ajuntament de Reus en una carta dirigida al rei el 2 de desembre del 1794¹² ratificà les trameses realitzades el 1793 en el mateix moment que informava el monarca que d'acord amb la instrucció dictada pel comte la Unió per l'aixecament de somatents havia creat una junta local, a l'efecte.

Aquesta junta manifestà que per la defensa dels pobles i de la vila de Reus fou necessari aportar tres companyies de 80 homes, i posteriorment, en augmentar el perill, se'n crearen tres més, de característiques iguals. De les sis, quatre serien mantingudes i equipades per la junta local i dues per la junta local de Tarragona. Les despeses d'aquestes companyies van suposar per a Reus un desembossament de tres mil divuit lliures, cinc sous i dos diners.

Pel juny de 1795, Reus encara va haver de verificar un pagament extraordinari per al sosteniment dels miquelets que armà, en aquell any, el Principat de Catalunya¹³.

A tot això s'ha d'afegir un servei de vigilància compost per vint-i-un homes a les torres de Salou, que realitzà des del dia que es va declarar la guerra el 1793 fins a la firma de la pau el 1795¹⁴.

Reus, consegüentment, participà activament en aquesta lluita nacional, però al final es ressentirà de tants desastres. Així ho va fer constar Pau Infante, apoderat de l'Ajuntament de Reus i de

10. Arxiu Històric-Municipal de Reus: *Guerras con Francia, 1735-1799*, 1, n.º 5 s.n.

11. A.H.-M.R.: *Op. cit.*, s.n. P. GRAS, *El eco del Centro de Lectura*, IV època, 10.3.1879.

12. A.H.-M.R.: *Op. cit.*, s.n. A. BOFARULL, *Anales históricos de Reus desde su fundación a nuestros días*. Reus, Imp. Sabater, V.I., 3.ª edic., p. 136.

13. P. GRAS, *Op. cit.*, IV època, 10.3.1879, p. 2.

14. A.H.-M.R.: *Guerras con Francia*. 1 n.º 5, s.n.

la Junta de Propis, en una altra carta dirigida al rei D. Carles¹⁵. Les conseqüències d'aquesta guerra privaren l'abastiment a una vila on era indispensable pel nombrós veïnat, només superat per Barcelona al Principat, compost en gran part per jornalers i treballadors.

El tractat d'aliança ofensiva i defensiva que Espanya firmà amb el Directori francès ocasionà seguidament la ruptura am Gran Bretanya. La indústria i el comerç de tota Catalunya i de Reus en particular sofrí una forta recessió. Anglaterra consumí una gran quantitat de vins, aiguardents, olis, fruits secs i absorbia una bona part de la indústria catalana.

El 1797 la misèria pública obligà Reus a crear un impost sobre les carns, i el 1799, sempre creixent aquesta misèria, necessità l'ajuda d'una rifa setmanal, per a la qual es va tenir reial concessió. A això s'uní la continua pirateria que els anglesos exercien sobre les costes catalanes i que culminà pel febrer del mateix any en aparèixer en el port de Cambrils un vaixell de guerra anglès, la tripulació del qual saquejà els veïns¹⁶. Es comprèn que Reus comencés el segle XIX amb fatals precedents.

Així, doncs, la pau de Basilea donà per finalitzada la «guerra gran», que d'una manera tan forta commocionà tota Catalunya. L'agitació d'aquesta lluita despertà al ciutadà català el sentiment d'unes llibertats perdudes. La milícia nacional havia aparegut en germen i el poble havia experimentat el valor i la importància de la seva força. Aquests sentiments podien quedar oblidats si no haguessin vingut nous esdeveniments a mantenir-los vius en l'ànim de tots. Aquesta fou l'acció i l'eficàcia de la guerra napoleònica.

GUERRA DEL FRANCÈS

L'aixecament a Catalunya

Els anys posteriors al 1795 desaparegué la milícia ferida per les suspicàcies de Carles IV i el seu ministre Godoy. Veient-hi un destorb que en un moment donat podia fer perillar la monarquia absolutista, en aquesta situació arribaren els esdeveniments del 1808. Aleshores, la milícia popular no tingué nom ni organització. Els homes lluitaven per la seva llibertat i es podia dir que durant l'ocupació napoleònica tots els combatents foren milicians «nacionals».

15. *Ibidem*, s.n.

16. *Ibidem*, s.n.

El pla d'aquestes milícies urbanes del 1808 suposà la creació de cossos que sense caps ni organització, quasi sense armes, servien per a no distreure la tropa viva dels exèrcits, al mateix temps que mantenien en ordre les poblacions i resistien a l'enemic si intentava entrar-hi.

El curt espai de temps transcorregut entre la «Guerra gran» i la guerra de Catalunya contra Napoleó va fer que aquesta no fos més que una prolongació d'aquella, encara que en fets més tràgics i més acusats. Els sentiments que sostenien la resistència dels catalans eren semblants a l'anterior guerra, encara que l'actitut francesa en aquests moments fou més rotunda i decidida ¹⁷.

Durant la invasió napoleònica es manifestà altra vegada la importància del govern central i l'abandonament de Catalunya a les seves pròpies forces, els conflictes entre els poders catalans i les autoritats espanyoles de Catalunya, l'antagonisme entre el poble i els militars, així com un sentiment difús de regionalisme despertat en la guerra anterior.

Per a Soldevila ¹⁸, seran les creences religioses portades fins al fanatisme, la mescla de patriotisme català i patriotisme espanyol i la lleialtat al tron els sentiments que sostingueren la resistència dels catalans, en aquesta guerra on s'entregaren amb decisió i generositat.

Caràcter peculiar d'aquesta guerra a Reus

A Reus, la guerra napoleònica es desenvolupa de forma desigual en comparació amb la majoria de les poblacions catalanes. En aquesta vila, l'enciclopedisme francès i les idees liberals comptaven amb el favor dels nuclis socials més poderosos. El comerç reusenc exportava vins, aiguardents i fruits secs a moltes nacions europees i França n'era una. Aquest tràfic s'intensificà en els últims anys i els contactes entre comerciants reusencs i francesos eren continus. Hi havia, segons Gras ¹⁹, en aquells temps, un costum molt arrelat, pel qual, els fills de comerciants francesos i reusencs canviaven respectivament de domicili per a aprendre l'ofici, lluny de llurs cases. Creien, sens dubte, que la formació professional era molt més completa.

Aquest continu intercanvi va fer que les idees liberals proclamades per la Revolució Francesa penetressin molt activament a Reus, i generalment foren ben acollides.

17. A. BOFARULL, *Op. cit.*, p. 137; P. GRAS, *Op. cit.*, IV època, n.º 13, p. 2.

18. F. SOLDEVILA, *Op. cit.*, p. 1.263.

19. P. GRAS, *Op. cit.*, 4.ª època, n.º 19, pp. 1 i 2.

La prova més clara d'això és que la guerra no va encendre cap fanatisme i a la ciutat quasi que no hi va haver lluita. A això hi va contribuir la labor d'alguns oficials francesos, criats a Reus, que intercediren al general Saint Cyr per tal que la població fos respectada i no es permetés cap saqueig²⁰.

Les forces d'ocupació travessaren la vila per totes les direccions, prengueren els punts estratègics, convertiren els convents en fortins i s'emportaren presoners a França els monjos de Sant Joan. De fet Reus no podia fer altra cosa. En no tenir muralles era una ciutat oberta, on era molt difícil rebutjar qualsevol atac: «El 26 de febrer el general francès Saint Cyr amb la seva divisió entra a Reus, davant d'aquesta notícia, tota la població plena de terror emprengué la fugida cap a les muntanyes veïnes, retornant després en veure la conducta prudent que observà, contentant-se amb racions per a la tropa i d'una quantitat en numerari bastant crescuda»²¹.

Des d'aleshores la vila quedà a mans d'amics i d'enemics considerada per espanyols i francesos com un punt de descans.

Crec personalment que aquesta mesura fou intel·ligent, perquè no hauria servit de res un vessament de sang. Amb tot, l'actuació de Reus contrasta fortament amb la de Tarragona, on la població es tancà a les seves muralles i lluità, pam a pam, el terreny a l'invasor.

La conseqüència d'aquesta prudent actuació fou que la població no sofrí els efectes devastadors de la guerra amb la intensitat amb què ho feren altres ciutats, i un cop foren desallotjats els francesos va poder restablir la seva economia, bastant desfeta per les contínues sumes de diner que va haver d'entregar als invasors.

Així, doncs, en el fons de la misèria general on es trobava sumit el país, quan els francesos l'abandonaren, sobresortia el desenvolupament econòmic reusenc accelerat en els últims anys, quan la ciutat fou abandonada pels francesos.

Això quedaria demotrat el dia 4 d'octubre del 1813 en sorgir el primer diari reusenc d'aquesta època: «El Diario político-mercantil de Reus»²². Els seus escrits són símbols com els de tots els partits neòfits, encarregats d'enunciar l'ideal reusenc i la conformitat del seu pensament liberal i il·lustrat.

Conseqüentment, un dels pocs elements positius portats per la

20. A. BOFARULL, *Op. cit.*, V.I., p. 141.

21. *Ibidem*, p. 143.

22. A.H.-M.R.: Hemeroteca.

guerra napoleònica a Catalunya i concretament a Reus, fou aquest desenvolupament bastant complet del ciutadà, que durant el segle XVIII romania sota la supremacia militar i que al final de la «guerra gran» havia iniciat el seu desenvolupament. Aquest despertar del ciutadà es verificarà a través de l'estament burgès, que es disposava a conquerir i prendre la direcció del poder.

El robustiment de la consciència civil anunciava ja la pugna contra l'estament militar, marcant clarament aquesta hostilitat, que va tenir sempre el catalanisme des dels seus començos. L'aparició del liberalisme polític assenyala també els inicis de les lluites civils tant a Catalunya com a Espanya. Les Corts, provisionalment establertes durant la guerra, anaven dictant mesures revolucionàries, que eren acceptades amb profunda commoció, per la població.

Així, doncs, la guerra napoleònica assenyala a tota Catalunya, i consegüentment a Reus, una forta crisi, al mateix moment que li obre les portes d'una nova època. Aquest període de temps anirà marcat per un cert confusionisme, conseqüència del canvi brusc d'estructures, però al costat d'aquest turbament, el poble català anirà prenent consciència de la seva personalitat i buscarà amb vertader anhel els mitjans necessaris per a conquerir-la²³.

LES CORTS DE CADIS

El liberals de Cadis foren conscients, des del primer moment, del perill que representava qualsevol atac a l'Església o als alts estaments socials, en una assemblea on el clergat i la noblesa eren els elements principals. Qualsevol que fossin les seves conviccions íntimes, els diputats havien d'estar disposats a mantenir el catolicisme i permetre la censura episcopal en les seves obres religioses.

Aquesta contradicció inicials els va deixar una petjada, ja que no es podia pretendre una revolució amb el complex transpirinenc sense el poble. Aquestes Corts no desitjaven la violència i procuraven recolzar en les tradicions nacionals²⁴. En conseqüència, per sota de tot hi havia el conservadorisme propi del segle XVIII espanyol.

A Espanya, durant les Corts de Cadis no hi havia revolucionaris, hi havia conservadors amb idees més o menys liberals. Per a Tierno

23. *Ibidem*, *Diario Político y Mercantil de Reus*.

24. E. TIerno GALVÁN, *Actas de las Cortes de Cádiz*. Antologia dirigida por Madrid, Ed. Taurus, 1964, p. 10.

Galván²⁵, la presència d'una minoria revolucionària és necessari posar-la entre les condicions objectives i la seva absència assenyala que les altres condicions no havien arribat a un nivell suficient per a produir a Espanya un tipus summament estrany: un revolucionari autèntic.

És important per a estudiar la milícia comprovar la concepció que les Corts de Cadis tenien de l'exèrcit. A excepció dels actes de servei, el militar tenia la mateixa categoria que el civil. Aquesta idea, per estranya que semblés, era estimulada per la participació directa del poble en la guerra, que en certa manera anivellava a una mateixa condició ambdues activitats: la bèl·lica i la civil.

Als legisladors gaditans no els havia passat per alt la possibilitat d'un pronunciament militar. García Herrerros²⁶ amb perspicàcia digué a les Corts: «... se trata de hacer que los medios de defensa del Estado no se conviertan en medios de opresión». Per a Tierno Galván²⁷ no hi ha dubte, aquesta fou la idea que portà a la formació d'una milícia nacional imitada de la francesa i organitzada provincialment, garantia en últim extrem de la llibertat i independència nacional.

En efecte, d'aquesta manera succeí. El prototipus de milícia Nacional defensora del nou ordre constitucional era creada per un decret de Corts el 15 d'abril del 1814²⁸, mitjançant el qual aquesta força cívica quedava perfectament reglamentada i organitzada a escala estatal.

El reglament d'aquesta milícia constava d'onze capítols i 60 articles i es basava en un projecte de constitució de les milícies nacionals realitzat per Vicente Sancho a petició del secretari d'estat i del despatx de la governació el 26 de juliol del 1813²⁹. Aquest projecte fou lleugerament retocat i variat per les Corts, abans de la publicació.

Aquesta milícia, encara que popular, era molt lluny de ser en la base el que fou a l'inici de la primera guerra carlina. S'hi obligava a ser milicià tot espanyol des dels trenta als quaranta anys, amb la condició que no tingués defecte físic o moral. S'excloïen els espanyols que per la seva conducta o circumstàncies donessin motiu per a sospitar que no tinguessin un vertader interès per a defensar la societat de l'opressió i no combregués amb les idees liberals.

25. Ibidem, p. 12.

26. GARCÍA HERRERROS, Diputat per Soria, citat per E. TIERNO GALVÁN, *Op. cit.*, p. 473.

27. Ibidem, pp. 474 i ss.

28. I.M.H.B.: «Reglamento Provisional para la milicia legal de la Peninsula a islas adyacentes», *Gaceta de Madrid*, any 1814, pp. 498-505.

29. V. SANCHO, *Proyecto de una Constitución de Milicia Nacional formado de Orden del Secretariado de Estado y del despacho de la Gobernación de la Peninsula*, Madrid, imp. Espinosa, 1814, pp. 8 a 50.

El servei era obligatori i tenia una duració de vuit anys. El nombre de soldats de cada poble era proporcional al d'habitants, elegint-se com a prototipus el de trenta per cada mil cinc-cents ànimes. Només en el cas que no fossin suficients els voluntaris per arribar a la quota reglamentària es sortejarien els compresos en l'edat legal fins a arribar al nombre desitjat.

L'obligació principal d'aquesta milícia era la de realitzar el servei de guarnició en els pobles per a fer respectar la propietat, les autoritats i les lleis, reservant per a l'exèrcit permanent en els punts forts de les fronteres i de les costes. Naturalment això succeïa en temps de pau, ja que en els temps de guerra era un poderós auxiliar de l'exèrcit a campanya.

Era organitzada per escamots de vint a trenta homes, per companyies i per batallons o per regiments. El quadre de graduacions anava des de caporal segon a coronel i incloïa la plana major. Era igual o semblant a les del 1833.

Quan la milícia cobria uns serveis fora de la jurisdicció del poble o ciutat a què pertanyia percebia un sou, i quan feien qualsevol servei dins dels límits de la població o fora s'havia de subjectar a l'ordenança general de l'exèrcit. Era just que els presoners militaritzats o morts fossin recompensats d'acord amb les lleis militars que regeixen en l'exèrcit permanent. Però allò que en realitat perseguïen aquestes lleis era que els milicians en sotmetre's al fur militar guardessin disciplina rígida i severa que assegurés una subordinació completa en actes de servei.

Prestaven un jurament de fidelitat a la Constitució de l'Estat, a les seves banderes i d'obediència als seus caps. Aquesta milícia només es componia de dues armes: infanteria i cavalleria. No s'admetien els cossos d'artilleria per considerar-los inútils per a la consecució dels fins proposats.

L'organització d'aquesta milícia demostra que era inpracticable en una monarquia o totalment incompatible amb la ideologia absolutista.

Així sembla que ho comprengué Ferran VII en tornar del seu captiveri. El 4 de maig del 1814 publicà un decret mitjançant el qual assenyalaria que no prestaria jurament a la Constitució. La declarava nul·la i sense efecte, així com tots els decrets expedits per les Corts i reu «de lesa majestat» i per consegüent de mort a tot el que de paraula o per escrit o de qualsevol altra manera defensés aquelles perilloses innovacions.

Derogats tots els decrets de les Corts quedava explícitament dis-

solta la Milícia Nacional. No es va creure necessari per això un nou decret i fou desarmada per les respectives autoritats militars³⁰.

Aquesta primera milícia va néixer pràcticament morta. El curt període de temps que estigué reglamentada no li va permetre realitzar cap servei important. El poble no sabé defensar, o no volgué, una constitució que no comprenia bé; era massa francesa i aquest era el seu defecte més gran. Un defecte d'oportunitat i de localitat.

Fou necessari esperar sis anys més, fins que el pronunciament de Riego retornés el text constitucional i amb ell renaixés la milícia.

Significat del primer govern liberal a Reus

En aquest període Reus no formà la milícia, almenys no hi ha cap document que hi faci al·lusió. És probable que en la seva curta vida no donés temps a establir-les a les ciutats allunyades de Madrid.

No obstant, Reus visqué el moment liberal amb fervorós entusiasme, ja que aquestes mesures progressistes beneficiaren a la majoria de la població.

El 19 de desembre del 1812 inaugura una nova era, en instal·lar-se a la seu municipal el nou Ajuntament constitucional. El 13 d'octubre del 1813, com ja he dit, va veure la llum pública el *Diario político-mercantil de Reus* aprofitant la llibertat de pensament decretat per les Corts³¹. Més tard, el 21 de març del 1814, quan Ferran VII tornava del seu captiveri i realitzava el viatge entre les aclamacions del poble, aquest periòdic canvià de lema³², i encara que es va mostrar respectuós amb el monarca, es mostrà dur contra els que dissentien dels principis que defensava.

El primer d'abril va entrar Ferran VII a Reus, acollit per una germinació immensa que expressà el seu entusiasme mitjançant les majors manifestacions d'afecte³³. El mateix dia, naixia en aquesta ciutat un periòdic imprès a Tarragona i redactat per un religiós franciscà i un altre de dominic en defensa de les idees absolutistes sota el títol de

30. I.M.H.B.: *Boletines Circulares Impresos*, Any 1814.

31. A.H.-M.R.: Hemeroteca. Aquest diari va aparèixer ostentant el lema següent: «Año VI de la libertad española». Consta de 89 números i es conserven tots. Hi ha apèndix global.

32. *Ibidem*: Canvià el seu lema pel següent «Año VII de la gloriosa lucha del pueblo español contra la tiranía y III de la Constitución política de la monarquía española». Es publicà a la impremta de los Amigos de la Constitución.

33. A. BOFARULL, *Op. cit.*, p. 156.

*Centinela de la Patria en Reus*³⁴.

Encara el 16 d'abril es publica a Reus un altre periòdic de tendència liberal, *El Eco de Reus*³⁵, disposat a seguir la lluita pels principis progressistes.

Totes aquestes publicacions demostren la intensitat amb què Reus visqué aquest moment històric.

En decretar Ferran VII l'abdicació del sistema constitucional tot va canviar. «Enmudeció la prensa y volvieron los frailes a sus conventos»³⁶. Si les autoritats no deixaren sentir aquí, tant com en d'altres punts, els efectes de la reacció, com tal volta haurien desitjat els amics de *El Centinela*, es deu en gran part a la consideració que mereixien els respectables interessos creats durant la guerra de la Independència, on es trobava condensat l'element liberal que no havia extremat les seves idees com haurien desitjat els redactors de *El Eco de Reus* i amb això, va poder trobar-se l'element regulador i facilitar el pas a les idees i interessos que ostentaren sense dissimular en arribar l'any 1820³⁷.

Per consegüent, les Corts de Cadis van legalitzar i ordenar a nivell estatal la milícia, que ja existia a Catalunya des dels inicis de la «guerra gran». Els homes de les Corts compregueren que les forces que havien servit amb fidelitat i eficàcia al govern absolutista i centralista de Godoy no acceptarien plenament les idees innovadores de la nova legislació. Per tant, veien la necessitat de tenir unes forces lleials als seus principis i disposades a defensar-los a qualsevol moment.

És aleshores quan la milícia rep l'impuls i l'ajuda del govern, i es mostra a l'Estat espanyol com una força reguladora de la vida ciutadana que garanteix la vida i la llibertat de llurs habitants en els moments més difícils, quan el despotisme i l'anarquia poguessin fer perillar aquests principis tan importants en la societat del segle XIX.

Com a institució, la milícia tenia un component popular: el poble en armes dins l'ambient propici, creat per dur a terme una revolució.

La milícia, filla de la revolució, és necessària mentre duri i serà aquest soldat-ciutadà el braç armat de qualsevol atac de la reacció.

Per al progressisme hereu i continuador del sector més radical del

34. A.H.-M.R.: Aquest periòdic portava el següent lema: «Viva Fernando, Rey de España, año séptimo de su doloroso cautiverio y primero de su libertad consoladora».

35. Ibidem: Aquest periòdic portava la següent divisa: «Año séptimo de la regeneración española y tercero de la Constitución».

36. P. GRAS, *Op. cit.*, IV època, n.º 14, 1789, p. 3.

37. Ibidem, p. 4.

liberalisme, milícia ciutadana i Ajuntaments populars eren sòlides garanties de llibertat precisament de la forma de llibertat progressista, conseqüència d'una aliança entre la corona i el poble i diferent de com l'entenien els moderats, una concessió feta al poble per la corona.

En els esdeveniments polítics del segle XIX, els drets d'expressió y de representació del ciutadà estan continuament amenaçats. Per defensar-los el ciutadà abandona el seu taller per agafar el fusell i convertir-se en soldat, és a dir, allistar-se a la milícia nacional.

A la llarg del s. XIX, la milícia fou anul·lada i novament restablerta moltes vegades, però la seva actuació va ser sempre fidel a l'ideal de creació manifestat ja durant la «guerra gran», i fou legalitzada definitivament per les Corts de Cadis. Els governs liberals del segle passat hi van trobar un fidel i poderós aliat. D'aquí el restabliment d'aquesta força tan aviat com arribaven al poder.

ROBERT VALLVERDÚ